

چرخه تورم و سیاست‌های انقباضی دولت

دولت با ارائه بودجه ۱۴۰۵ در پی مهار تورم و کاهش هزینه‌هاست، اما در شرایطی که تورم به ۴۰.۳ درصد رسیده، توان تحقق این هدف با تردیدهایی همراه است

یادداشت
O P I N I O N

شahیار باقرپور

مدیرعامل اتحادیه تعاونی‌های عمرانی شهر تهران

بودجه عمرانی نصف شده است

بودجه عمرانی سال ۱۴۰۵ اگرچه از نظر ریالی تغییر محسوسی نسبت به سال گذشته ندارد، اما با توجه به تورم عمومی و افزایش ۵۰ درصدی نرخ ارز نسبت به بهمن سال گذشته و رشد حدود ۱۴۰ درصدی نسبت به تیرماه سال قبل، قدرت واقعی آن به نصف یا یک سوم رسیده است. این کاهش محسوس کارکرد بودجه، به معنای محدودیت شدید منابع برای پروژه‌های عمرانی و زیرساختی است و نشان می‌دهد دولت در سال آینده با شرایط اقتصادی سخت و انقباضی مواجه خواهد بود. بودجه مستقیم ۶۰۰ همت تعیین شده که بخش قابل توجهی از آن از محل بودجه عمومی کشور تأمین می‌شود، اما بخش غیرمستقیم نیز شامل تهاثر دارایی‌های اختصاصی دستگاه‌های دولتی و درآمد اختصاصی آنهاست که تحقق آن‌ها نامشخص است.

تجربه گذشته نشان می‌دهد بیش از ۹۷ درصد اهداف مولدسازی دارایی‌ها محقق نشده؛ بنابراین تحقق ۱۲۰ همت بودجه از این محل چندان قطعی به نظر نمی‌رسد. درآمد اختصاصی دستگاه‌های ۱۰۰ همت برای بودجه عمرانی پیش‌بینی شده که تحقق آن مشروط به عملکرد اقتصادی دستگاه‌هاست و با توجه به سیاست‌های انقباضی دولت، خوش‌بینی چندان نسبت به تحقق آن وجود ندارد. تورم بالای ۴۰ درصد و روند افزایشی هزینه‌های جاری دستگاه‌های اجرایی باعث می‌شود اولویت تخصیص منابع به سمت هزینه‌های جاری باشد و پروژه‌های عمرانی به تعویق افتند. بدهی به پیمانکاران به سنوات بعد منتقل خواهد شد و روند اجرای پروژه‌ها کند یا متوقف خواهد شد. در نتیجه بخش قابل توجهی از بودجه غیرمستقیم عملاً مشکوک‌الوصول است. منابع قیر رایگان ۲۵ همت و ۲.۵ میلیارد دلار با نرخ تسعیر ۷۵ هزار تومانی نیز پیش‌بینی است، اما تحقق کامل آن‌ها قطعی نیست و تنها بخشی از محدودیت‌ها را جبران می‌کند. با نگاهی واقع‌بینانه، مجموع بودجه مستقیم و غیرمستقیم به حدود ۸۰۰ همت خواهد رسید که با در نظر گرفتن افزایش نرخ ارز، کارایی واقعی آن نصف سال گذشته است. این کاهش قدرت خرید بر پروژه‌های راه و راهداری تأثیر مستقیم می‌گذارد و احتمال توقف یا کندی پروژه‌ها را افزایش می‌دهد. در بخش مسکن، این شرایط رکود تولید را تشدید می‌کند و پروژه‌هایی مانند نهضت ملی مسکن با اختلال مواجه خواهند شد. همچنین در حوزه زیرساخت‌های عمرانی، پیشرفت قابل توجهی انتظار نمی‌رود و بسیاری از پروژه‌ها ممکن است تا سال‌های آینده به تعویق بیفتند. بودجه عمرانی ۱۴۰۵ با وجود برنامه‌ریزی‌ها و پیش‌بینی‌ها، عملاً نصف شده و تأثیر آن فراتر از پروژه‌های عمرانی، در کل فعالیت‌های توسعه‌ای کشور محسوس خواهد بود. این کاهش قدرت عملیاتی، مدیریت منابع و اولویت‌بندی دقیق پروژه‌ها را ضروری می‌کند تا از توقف طرح‌های حیاتی جلوگیری شود و کشور در سال آینده با محدودیت‌های جدی توسعه مواجه نشود، نیازمند بازنگری و تدابیر ویژه است.

مجیدانتظاری

روزنامه نگار

تومان برآورد می‌شد، موج‌های بی‌درپی گرانی اکنون این مرز را چند برابر جابه‌جا کرده است. در سوی دیگر، متوسط حقوق و دستمزد کارگران، کارمندان و بازنشستگان در حوالی ۱۷ میلیون تومان می‌چرخد و حداقل‌بگیران با دریافتی حدود ۱۰ میلیون و ۳۹۰ هزار تومان، حتی به نیمی از هزینه‌های ضروری زندگی هم نمی‌رسند. این شکاف عمیق نشان می‌دهد آنچه به نام افزایش حقوق اعلام می‌شود، در عمل چیزی جز جبران بخشی از تورم افسارگسیخته سال‌های اخیر نیست. برای بسیاری از خانواده‌ها، تأمین اجاره، خوراک، پوشاک و آموزش فرزندان به نبردی روزمره بدل شده و طبقه‌ای که زمانی ستون ثبات اجتماعی بود، هر روز گامی دیگر به مرز فقر نزدیک‌تر می‌شود. خط فقر دیگر یک عدد در گزارش‌ها نیست؛ شاخصی است از فرسودگی امید و هشداری جدی به سیاست‌گذار که اقتصاد، پیش از هر چیز، در میدان معیشت دآوری می‌شود.

درخواست ۱۸۰ اقتصاددان

نامه سرگشاده ۱۸۰ اقتصاددان و پژوهشگر علوم اجتماعی در میانه آذرماه، به یکی از صریح‌ترین هشدارهای نخبگانی درباره مسیر بودجه‌ریزی کشور بدل شد؛ هشداری که مستقیماً انگشت بر گروه‌های ساختاری اقتصاد گذاشت و خواستار اصلاحاتی شد که هم‌زمان عدالت اجتماعی و انضباط مالی را پاس بدارد. امضاکنندگان این نامه، با تأکید بر ضرورت اصلاحات اقتصادی، تصریح کردند سازوکارهای حمایتی باید به گونه‌ای طراحی شود که فشار اصلاحات قیمتی بر دوش گروه‌های کم‌درآمد حداقل باشد؛ بی‌آنکه اقتصاد دوباره به دام سیاست‌های پرهزینه

برآورد تکان‌دهنده خط فقر

برآورد تازه از خط فقر، تصویری تکان‌دهنده از فرسایش معیشت در اقتصاد ایران ترسیم می‌کند، جایی که رقم ماهانه ۵۵ میلیون تومان برای یک خانوار معمولی مطرح می‌شود؛ رقمی که فاصله‌ای هولناک با سطح دستمزدهای جاری دارد. اگر سال گذشته با در نظر گرفتن بعد متوسط خانوار، خط فقر حدود ۲۰ میلیون

پیش‌بینی یک اقتصاددان از تورم ۱۴۰۵

ممکن است تشدید شوند. او افزود: «بعضاً می‌شنویم که مسئولان وزارت نیرو از رفع ناترازی‌ها در آینده سخن می‌گویند، اما من هیچ اعتمادی به آمارهای این وزارتخانه ندارم.» به گفته شقایق، گزارش‌های خلاف واقع منتشر شده و بر اساس شواهد موجود، ناترازی برق در سال آینده بیشتر خواهد شد. شرایط در حوزه آب نیز نگران‌کننده است و در مورد گاز و بنزین نیز همچنان با ناترازی‌های جدی مواجه خواهیم بود.

شقایق تأکید کرد که سال آینده چهار بحران عمده در اقتصاد ایران تشدید خواهد شد: ناترازی برق، ناترازی گاز، بحران آب و بحران بدهی. این بحران‌ها باعث فشار مضاعف بر دولت و افزایش کسری بودجه خواهند شد و در نتیجه مشکلات اقتصادی برای مردم و دولت بیشتر خواهد شد. یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های دولت در این شرایط، تأمین منابع مالی برای افزایش حقوق‌ها است. شقایق توضیح داد که از یک سو، افزایش حقوق و دستمزد‌ها به دلیل تورم بالا امری ضروری است، اما از سوی دیگر، این افزایش حقوق به افزایش کسری بودجه و فشار بیشتر بر دولت منجر خواهد شد. این تناقض برای دولت بسیار دشوار و نیازمند تصمیم‌گیری‌های پیچیده و برنامه‌ریزی دقیق است.

نظام مالیاتی کشور نیز به گفته شقایق با رکود شدید مواجه است و مشخص نیست که دولت چگونه می‌تواند از اصناف و تولیدکنندگان مالیات بگیرد؛ بدون اینکه رکود را تشدید کند. این موضوع یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های اقتصادی است که دولت باید با آن روبه‌رو شود.

برابر بحران‌های اقتصادی است. با تنظیم بودجه‌ای به میزان ۱۴ هزار و ۴۴۱ میلیارد ریال، که به‌واسطه حذف چهار صفر نسبت به سال گذشته ۲۸ درصد رشد نشان می‌دهد، دولت قصد دارد برخی از عوامل تورم‌زا را مهار کند. در این لایحه، منابع و مصارف ۱۴ هزار و ۴۴۱ میلیارد ریال به همراه بودجه عمومی ۵۹۵۰ میلیارد ریال پیشنهاد شده است.

در مقایسه با بودجه ۱۴۰۴، که منابع و مصارف آن بالغ بر ۱۱۲ میلیون میلیارد ریال بود، بودجه ۱۴۰۵ در این زمینه رشد چشمگیری دارد. اگرچه افزایش منابع به نظر خوشایند می‌آید، اما باید توجه داشت که در شرایطی که تورم همچنان در حال رشد است، چنین رشدهایی می‌تواند به تشدید فشارهای اقتصادی بر اقشار مختلف جامعه منجر شود. این تحولات در حالی صورت می‌گیرد که دولت تلاش دارد تا با کاهش هزینه‌ها، ساختار اقتصادی کشور را با توجه به محدودیت‌های منابع تجدید نظر کند.

چرخه معیوب تورم و هزینه‌های دولت

دولت ایران در ظاهر تلاش کرده تا با مدیریت بودجه عمومی، از شدت بحران‌های اقتصادی بکاهد، اما واقعیت این است که عوامل متعددی در میانه سال موجب رشد بی‌رویه هزینه‌ها می‌شوند. تورم، ناترازی منابع و مصارف، افزایش مخارج دولت و مشکلات ساختاری در ناترازی‌های بانکی به‌طور مستمر باعث تشدید هزینه‌های دولت و در نتیجه تورم می‌گردد. این چرخه معیوب که سال‌هاست اقتصاد ایران را گرفتار کرده، هر سال پیچیده‌تر می‌شود. دولت در تنظیم بودجه ۱۴۰۴ با هدف حذف اثرات تورمی، پیش‌بینی کرده بود که درآمد‌های مالیاتی و عوارض گمرکی به ترتیب ۳۹ و ۸۵ درصد افزایش یابد. اما با وجود افزایش ۴۵ درصدی درآمد‌های مالیاتی در هشت ماه اول سال، این پیش‌بینی‌ها به اهداف مورد نظر نرسید. در کنار این تحولات غیرمنتظره‌ای مانند جنگ ۱۲ روزه، فعال‌سازی مکانیسم ماشه و تشدید تحریم‌ها به افزایش قیمت‌ها و کاهش ارزش پول ملی دامن زده است. این شرایط باعث شد تورم سالانه به ۴۰.۳ درصد و تورم نقطه به نقطه به ۴۹.۴ درصد برسد که خود نشان‌دهنده عواقب این چرخه معیوب و پیچیده است.

بودجه فقط ۲ درصد رشد دارد

در تاریخ ۱۶ آذر ۱۴۰۴، مسعود پزشکیان، رئیس‌جمهور، در دیدار با دانش‌جویان به‌طور رسمی از کسری بودجه دولت و علل بروز تورم ۵۰ درصدی سخن گفت. او دولت، بانک‌ها و مجلس را به عنوان عوامل اصلی تورم معرفی کرد و در خصوص رشد اندک بودجه گفت: «بودجه‌ای که تاکنون تنظیم کرده‌ایم تنها دو درصد رشد دارد. در حالی که تورم ما بین ۳۰ تا ۵۰ درصد است.» رئیس‌جمهور با تأکید بر تلاش دولت برای کاهش هزینه‌ها، بیان کرد که این رشد پایین بودجه، با هدف مدیریت بحران‌های اقتصادی و کم‌کردن فشارها بر مردم صورت گرفته است. از سوی دیگر، رئیس کمیسیون تلفیق بودجه ۱۴۰۵، غلامرضا تاجگردون، بر لزوم کاهش فشار بر اقشار مختلف جامعه تأکید کرد و گفت که باید برای تأمین نیازهای اساسی مردم در این شرایط دشوار، «اهم و فالاهم» کرد.

طرح ۱۷ بندی برای مهار تورم

علی‌مدنی‌زاده، وزیر امور اقتصادی و دارایی، در پایان آذرماه اعلام کرد که دولت پس از وقایع و نوسانات اخیر اقتصادی، طرحی جامع و ۱۷ بندی را برای مدیریت بحران‌های موجود تدوین کرده است. این طرح که میان دستگاه‌های مختلف اقتصادی کشور مشترک است، با هدف کنترل ارز و تورم، حمایت از تولید و سرمایه‌گذاری، و بهبود معیشت و اشتغال اقشار آسیب‌پذیر در حال اجراست. وزیر اقتصاد تأکید کرد که دولت اقتصاد کشور را راه‌انکرده و در تمام ساعات روز به حل مشکلات مردم و تولید می‌پردازد؛ هرچند این فرایند دشوار و پرچالش است.

محورهای اصلی این طرح در سه بخش «کنترل ارز و تورم»، «تولید و سرمایه‌گذاری» و «معیشت و اشتغال» قرار دارد. در بخش اول، دولت برنامه‌های کوتاه‌مدت و میان‌مدت را برای مدیریت کسری بودجه و ناترازی‌های بانکی در نظر گرفته است. همچنین، بانک مرکزی اقدامات متعددی برای اصلاح بازار ارز و کنترل تقاضاهای سفته‌بازانه خواهد داشت. در زمینه معیشت، اعطای کالابرگ‌های الکترونیک به اقشار آسیب‌دیده از تورم یکی از اولویت‌های دولت است، که هدف آن کاهش فشار اقتصادی بر خانوارهای کم‌درآمد است.

“

دولت در

لایحه

بودجه

۱۴۰۵

با ارائه

برنامه‌ای

انقباضی،

نشان داد

که در پی

انضباط

مالی است،

اما وضعیت

تورم و

شرایط

اقتصادی

پیچیده،

تحقق

اهداف

آن را با

چالش‌های

جدی

روبه‌رو

می‌کند